

T. S. ELIOT
NÉGY KVARTETT

Vas István fordítása

TARTALOM

BURNT NORTON

EAST COKER

DRY SALVAGES

LITTLE GIDDING

BURNT NORTON

τοῦ λόγου δ' ἐόντος ξυνοῦ ζῶουσιν οἱ πολλοὶ
ὥς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν.

l. p. 77. Fr. 2.

ὁδὸς ἄνω κάτω μία καὶ ὠντή

l. p. 89. Fr. 60.

Diels: *Die Fragmente der Vorsokratiker*

(Herakleitos)

I

Jelen idő és múlt idő
A jövő időben talán jelen van,
S a jövő idő ott a múlt időben.
Ha minden idő örökké jelen,
Úgy minden idő helyrehozhatatlan.
A lehetett volna elvont fogalom
És csak egy kiokoskodott világban
Marad meg mint állandó lehetőség.
Ami lehetett volna s ami volt
Egy célba fut és az mindig jelen van.
Léptek visszhangja az emlékezetben
A folyosón át, ahol nem haladtunk
Az ajtóhoz, melyet ki nem nyitottunk
A rózsakertre. Szavaim
Visszhangja lelkedben.

De mire jó

Leverni a port egy tál rózsaszíromról,
Azt nem tudom.

Más visszhangok pedig
A kertben laknak. Kövessük-e őket?
Siess, szólt a madár, keresd meg őket
A sarkon túl. Az első kapun át
Első világunkba kövessük-e
A rigó csalszavát? Első világunk.
Ott voltak, méltósággal, láthatatlan,
Súlytalan szállva hervadt lomb fölött,
Őszi melegben, rezgő levegőben,
S a madár szólt, felelve a sűrűben
Elrejtett és nem hallható zenére,
S látatlan szemsugár villant föl, mert a rózsák

Néztek, mint virágok, ha nézik őket.
Ott voltak ők, mint fogadott s fogadó vendégeink.
Így mentünk, mi meg ők, szertartásos menetben,
Az üres fasorban, a puszpáng köröndbe,
S a kiszáradt medencébe lenéztünk.
Száraz volt a medence, száraz cement, barna szegélyű,
S a tó napfényből lett vízzel telítve,
S a lótosz halkan, halkan felmagaslott,
S a felszín csillogott a fény szivéből,
S mögöttünk voltak és a tóban tükrözödtek.
Majd felhő vonult át, s a tó üres lett.
Menj, szólt a madár, mert a lomb teli volt gyerekekkel,
Elbújtak izgatottan, nevetésük visszafojtva.
Menj, menj, szólt a madár: az emberek
Túl sok valóságot nem bírnak el.
Múlt idő és jövő idő
Ami lehetett volna és az, ami volt
Egy célba fut és az mindig jelen van.

II

Sárban fokhagymák s zafirok
Tapadnak süppedt tengelyen.
A vérben remeg a drót
S dalol beforrt sebek alatt,
Csitít rég lefolyt harcokat.
A tánc az ütőér körül
S a limfa ahogy körbejár
Csillagvonzássá lényegül
Fölfut a fában ott a nyár
Mozgunk a mozgó fa fölött
Fényben képletes levelen
S alul, hol felázott a rög
Halljuk, a falka és a vad
Végzik mint rég a dolgukat
De megbékültek a csillagok között.

Holtpontján a forgó világnak. Se test, se testtelen,
Sem oda, sem vissza; a holtponton, ott a tánc,
De se megállás, se mozgás. És ne mondjátok, hogy állandóság,
Hol múlt és jövő találkozik. Se mozgás oda vagy vissza,
Se felszállás, se leszállás. E pont, a holtpont híján
Nem volna tánc, pedig nincs más, csak a tánc.
Csak azt mondhatom, *ott* voltunk, de nem mondhatom, hogy hol.
És nem mondhatom, hogy meddig, mert az megjelölné az időben.
A benti függetlenség a gyakorlati vágytól,
A szabadulás tettől és tőről, szabadulás a benti
És kinti kényszertől, de körül
Az érzékelés kegyelme, nyugvó és mozduló fehér fény,
Erhebung, de mozdulatlan, egyszerre új világ

S a régi, melyet föltár és megértet
Részleges önkívületének teljessége,
Részleges borzalmának elvégzése.
De azért a múlt s jövő láncolata
A változó test gyarló szöttesében
Megvédi az embert az égtől s kárhozattól,
Melyet a hús nem bír el.

Múlt idő s jövő idő
Nem sok tudatot tűr el.
A tudathoz időkízüliség kell,
De csak az időben lehet a pillanatra a rózsakertben,
A pillanatra az esőverte lugasban,
A pillanatra a huzatos templomban füstszállat idején
Emlékezni, múltba, jövőbe bonyolítva.
Csak idővel lehet az időt legyőzni.

III

Ez itt az elhidegülés helye
Idő előtte és idő utána
Félhomályban: se napvilág
Mely a formát fénylő nyugovásba mártja
Tűnő szépséggé fordítja az árnyat
S gördülve állandóságot sugall
Sem sötétség, mely tisztítja a lelket
Az érzéktől elvonja tápját
S a szeretettől az időlegest.
Se teltség, sem üresség. Csak felizzás
A sok feszült, időhajszolta arcon
Ziláltságból ziláltságba zilált
Képzsgálattal telt, semmitmondó arcon
Figyelmetlen, duzzadt egykedvűség
Embert s papírt kavár szét a hideg szél,
S fúj az idő előtt s után,
Romlott tüdőkből fúj s romlott tüdőkre
Idő előtte és utána.
Kóros lelkek bőföggése
A renyhe, rossz levegőbe, melyet
Szél hajt, ha söprűjét megérzik London sivár dombjai,
Hampstead és Clerkenwell, Camden és Putney,
Highgate, Primrose és Ludgate. Nem itt,
Nem itt a sötétség, e cirpegő világban.

Szállj lejjebb, szállj le csak
Az örök magány világába,
Hol a világ nem világ, de az, ami nemvilág,
Belső sötétség, minden tulajdon
Megvonása, kisajátítása,
Az érzéki világ kiszikkadása,
A képzelet világának kiürítése,

A szellem világának hatálytalanítása;
Ez az egyik út, míg a másik
Ugyanaz, nem a mozgásban,
De tartózkodásban a mozgástól; közben mozog a világ
Mohóságban, ércútjain
Múlt időnek és jövő időnek.

IV

Idő meg a harang a nappalt eltemette,
Eltűnt a nap fekete fellegekbe.
A napraforgó felénk fordul-e, a klematisz
Lehajlik-e hozzánk; indát kiereszt-e
Fogódzva, kúszva felénk?
Tiszafa
Hús ujjai tán fölénk görbülve várnak?
Ha már a jégmadár szárnya fényre fényt
Felelt, s elnémul, ott lebeg még a fény sugara
Holtpontján a forgó világnak.

V

Szavak ha mozognak, zene ha mozog,
Csak az időben; de ami csak élni tud,
Az csak halni tud. Szavak ha elhangzanak, a csöndbe
Torkollnak. Csak a formával, a renddel
Torkollhatnak a szavak a zenék
A nyugalomba - a kínai váza is
Nyugalmában még örökké mozog.
Nem a hegedű nyugalma, míg a hang kitart,
Nemcsak ez, de az együttlétezés,
Vagy mondjuk úgy, a vég a kezdet előtt van,
S a vég s a kezdet megvolt mindig is
A kezdet előtt és a vég után.
És minden mindig most van. Szavak rugaszkodnak,
Megg pattannak s néha megtörnek, a teher alatt,
A feszítéstől, megcsúsznak, kisiklanak, tönkremennek,
Pontatlanságba enyésznek, helyükön se maradnak,
Nyugton se maradnak. Rikácsoló,
Szidó, gúnyoló vagy csak locska hangok
Támadják egyre őket. Az Igét a pusztaságban
Főképpen a kísértés hangjai,
A halotti tánc hangos árnya,
A vigasztalan agyrém jajgatása ostromolja.
A rend mintája a mozgás,
Mint a tíz lépcső képletében.
A kívánság maga mozgás,
Magában véve nem kívánatos;
A szeretet maga mozdulatlan,

Csak oka és célja a mozdulatnak.
Időtlen s kívánság nélkül való,
Csupán az idő szemszögében
Formák határaiba fogva
A nemlét és a létezés közt.
Váratlanul egy napsugárban,
Még miközben táncol a por,
Gyerekek nevetése tör ki
A sűrű lombok rejtekéből
Gyorsan és itt és most és mindig -
S nevetséges-bús, eltékozolt idő
Lebeg előtte és utána.

EAST COKER

I

Kezdetemben a vég. Egymást követve
Házak épülnek, hullnak, szétesnek, magasodnak,
Lehordatnak, pusztulnak, helyreállnak, vagy ahol álltak,
Mező van most, vagy gyár, vagy bekötő út.
Új házzá régi kő, új tűzzé régi tuskó,
Hamuvá régi tűz, és lesz a hamu földdé,
Mely máris hús, hüvely és hulladék,
Ember és állat csontja, növényi tors, avar.
Házak élnek és halnak: ideje van az építésnek,
S ideje az életnek, ideje a nemzésnek
S ideje a szélnek, hogy kitörje a meglazult üveget
S megrázza a faburkolatot, ahol motoz a mezei egér,
S megrázza a faliszőnyeget meg a beleszótt, néma jeligét.

Kezdetemben a vég. Most a fény veri
A mezőt, de a lombokkal borított
Mélyút sötét marad a délutánban,
S te partjának dőlsz, míg elhalad egy teherautó,
S a mélyút konokul a kisülő
Hőség alatt hipnotizált falu
Felé vezet. Meleg párában a fülledt fényt
Nem veri vissza, elnyeli a szürke kő.
Az üres csöndben alszanak a dáiák.
Várj az első bagolyra.

Azon a mezőn,
Ha nem jössz túl közel, ha nem jössz túl közel,
Egy nyári éjszakán még hallhatod
Az éles síp s a kicsi dob szavát
S látod a tűz körül táncolni őket,
A férfi meg a nő egyesülését
A tántzban, mellynek jelentesse frigykötés -
Méltóságos, jótéteményű szentség.
Pár pár után, szükséges összeköttetés;
Kézenfogvást vagy kar a karban,
Egyesség zálogául. A tűz körül
Körtáncban vagy a lángon átugorva,
Paraszt komolyság, paraszt nevetés,
Nehéz láb ugrik otromba cipőben,
Föld láb, agyag láb, a vidék vigad,
Rég búzává lett földalattiak
Vigadnak. Betartják az ütemet,
Tartják a táncban a ritmust,
Ami életük volt, az eleven évszakokban,
Üteme évszakoknak, csillagoknak,

Üteme fejésnek, üteme aratásnak,
Üteme párosodásnak férfiak és nők,
S az állatok közt. Lábak dobbantása.
Evés meg ivás. Trágya és temető.

Kelőben a hajnal, új nap
Készül hőségre, csöndre. Kint a tengeren a hajnali szél
Fodrozva siklik. Itt vagyok,
Vagy ott, vagy másutt. Kezdetemben.

II

Mihez fog a késő november
A tavaszi gerjedelemmel,
Nyári hó alakzatai
S foszló hópelyhek mit neki,
S mályvák szürkébe felszökő
Piros színe mire való,
S késő rózsában korahó?
Görgő csillagok közt a dörgő
Menny, mint a bolygóközi harcba
Rohanó csatakocsi hangja
Nap ellen küzd Skorpió
Míg Nap és Hold leszáll s kométák
Sírnak és szállnak leonídák
Egeken síkokon a hajsza
Kerengő örvény a világot
A végpusztító tűzbe hajtja
S csak aztán a jégtakaró.

Hát így is ki lehet fejezni - nem éppen kielégítően:
Iskolás körülírás volt, elévült költői divat,
Nem takarítja meg a túrhetetlen viadalt
Szóval és jelentéssel. Nem fontos a költészet.
Nem az volt - kezdjük újra el - amire számítottunk.
Mit ért volna ama régóta várt
Rég remélt nyugalom, őszi derű,
Az öregkor bölcsessége? Hát becsaptak,
Vagy magukat csapták be a halk hangú öregek
És mást se hagytak ránk, csak a csalás receptjét?
A derű csak eltökélt tompaság,
A bölcsesség kihűlt titkok tudása,
Hasztalan a sötétben, ahova belenéztek
Vagy ahonnan szemüket elfordították. S úgy látjuk mi már,
Legföljebb korlátolt értéke van
A tapasztalatból leszűrt tudásnak.
A tudás mintát szab s ezzel hamisít,
Mert a minta minden pillanatban új,
S minden pillanat új s megrendítő
Értékelése mindannak, ami voltunk. És csak akkor látjuk át

A csalást, ha már többé nem árthat.
Félúton, nem csupán az út felén,
De egész úton, sötétlő erdőben, sűrűségben,
Ingovány szélén, hol minden lépés bizonytalan,
S szörnyek, lidércek fenyegetnek és
Varázslat. Hallani sem akarok
A vének bölcsességéről - bolondságukról inkább,
Arról, hogy félnek a félelemtől, a megszállottságtól félnek,
Attól, hogy másé lesznek, vagy másoké, az Istené.
Egyetlen bölcsességük van, amit még remélhetünk,
Az alázat bölcsessége: az alázat végtelen.
A házakat mind elnyelte a tenger.
A táncolókat elnyelte a domb.

III

Ó éj ó éj. Mind eltűnnek az éjben,
Az üres csillagközi térben, az úrbeli úrben,
A kapitányok, kalmárok, bankárok, híres tollforgatók,
A nagylelkű műpártolók, az államférfiak, a fejedelmek,
Kiváló köztisztviselők, a bizottsági elnökök,
Iparbárók és kisvállalkozók, mind eltűnnek az éjben,
A sötétben a Nap, a Hold meg a Góthai Almanach
S a Tőzsdei Árfolyamlap és az Igazgatói Címtár,
S az érzékek kihűlnek és elvész a cselekvés indítéka.
S mindnyájan eltűnünk velük a néma temetésben,
A senki temetésében, mert nincs kit eltemetni.
Szóltam lelkemnek: csöndben légy s hagyd, hogy leszálljon rád a sötétség,
Mely Isten sötétsége lesz. Mint amikor színházban ülsz,
És kioltják a fényeket, mivel jelenetváltás jön,
S tompán zörömböl a kulissza, sötétség sötétségre fordul,
S tudjuk, a hegyeket, a fákat meg a távoli panorámát
S a merész, hatásos színpalat egészben félregörgetik -
Vagy amikor a földalatti, lent, két állomás közt túl sokáig áll,
És társalgás kezdődik és lassankint némaságba ernyed,
És látod, minden arc mögött mélyül a szellemi üresség,
S nincs benne más, csak a növekvő rettegés, hogy gondolni sem lesz mire;
Vagy amikor az éter alatt még van tudat, de már a semmi tudata -
Szóltam lelkemnek: csöndben légy és várakozz reménytelen,
Mert a remény rosszat remélne; szeretet nélkül várakozz,
Mert a szeretet rosszul szeretne; még megmaradt a hit,
De a hit meg a szeretet meg a remény mind várakozóban.
Gondolat nélkül várakozz, mert nem vagy még kész a gondolatra:
Akkor sötétség lesz a fény s lesz majd csönd a tánc.
Rohanó folyók zúgása meg a téli villám,
A láthatatlan kakukkfű meg a számoça,
A nevetés a kertben, a visszhangzó elragadtatás,
Nem vész el, de követel, s a halál meg a születés

Kínjára céloz.

Azt mondod, ismételek
Valamit, amit már mondtam. Elmondom újra.
Mondjam el újra? Hogy elérj oda,
Hogy odaérj, ahol vagy, hogy elszabadulj onnan, ahol nem vagy,
Olyan úton kell járnod, ahol nincsen elragadtatás.
Hogy elérj ahhoz, amit nem tudsz,
Olyan úton kell járnod, mely a tudatlanság útja.
Hogy tied legyen az, ami nem a tiéd,
A nincstelenség útján kell járnod.
Hogy elérj ahhoz, ami nem vagy,
Azt az utat kell járnod, ahol nem találod magadat.
És amit nem tudsz, az az egyedüli, amit tudsz
És ami a tiéd, éppen az nem a tiéd
És ahol vagy, éppen ott nem vagy.

IV

A sebesült sebész kutat
Acéljával s a nagybeteg
Érzi a vérző kéz alatt
Az éles, gyógyító művészetet:
Lázgörbénk titkait irgalma fejti meg.

A betegség a gyógyszerünk
S haldokló orvosunk
Nem tetszeni akar nekünk,
De int, hogy Ádám átka a bajunk
S ha lázban felszökik, csak akkor gyógyulunk.

A mi kórházunk ez a föld,
A bukott bankár birtoka,
Mind jól járt itt, akit megölt
Az atyai gondoskodás maga,
Mely mindenütt gyötör és nem hagy el soha.

Lábamban borzongás vacog,
Láz pendít szellemideget.
Az melegít, ha megfagyok
S jeges tisztítóútzben reszketek,
Amelynek lángja rózsza, füstje tövisek.

Csak csorgó vér az italunk,
Csak vérző hús az ételünk:
És mégis ép hús-vér vagyunk,
A lényeg van bennünk, ebben hiszünk -
És mégis ez a Péntek Nagy és jó nekünk.

V

Itt vagyok hát féluton, mögöttem ez a húsz év -
Húsz év, jobbra eltékozolva, két háború közti évek -
Mikor igyekeztem a szavak használatát megtanulni, s mindegyik kísérlet
Merőben új indulás, mind másféle kudarc -
Mert az ember mi másért tanult meg a szavakkal bánni?
Csak hogy elmondhassa, amit már nem muszáj elmondania, vagy úgy mondja el, ahogy
Már nincs kedve elmondani. És így minden kaland
Új kezdet, portyázás a kimondhatatlanság területére
Kopott fegyverzetben, amely mindig még csorbábbra romlik
A pontatlan érzelmek általános zűrzavarában,
Az indulat fegyelmetlen brigádjával. És ami meghódítandó
Erővel és engedelmességgel, azt is már fölfedezték
Egyszer vagy kétszer vagy többször, olyanok, akikkel úgyse remélhetünk
Versengeni - de nincs is itt verseny -
Csak a harc áll: visszaszerezni azt, ami elveszett
És megtalálták és elveszett újra meg újra, és most kedvezőtlen
Feltételekkel. De talán nincs is nyereség, se veszteség.
Előttünk nincs más, csak a próba. A többi nem a mi dolgunk.

Otthon az, ahonnan elindul az ember. Ahogy öregszünk,
A világ egyre idegenebb, a halottak és az élők szövevénye
Egyre bonyolultabb. Nem a telített pillanat,
Az elszigetelt, aminek nincs előttje, sem utána,
Hanem egy életidő lángolása minden pillanatban
És nemcsak egy ember életideje,
Hanem öreg köveké, amiket nem lehet kibetűzni.
Ideje van az estnek a csillagfény alatt,
Ideje az estnek a lámpafény alatt
(A fényképalbumos estnek).

A szeretet akkor majdnem önmaga,
Ha nem fontos többé az itt és a most.
Az öregeknek kutató útra kell menni
Nem fontos az itt meg az ott
Fontos csak a csend és a mégis előre
Egy másfajta telítettségbe
Új egyesülésbe, mélyebb kapcsolatba
A sötét hidegen át, az üres kietlenségen át,
A hullámsugáson, a szélzugáson, a vihardár meg a barna delfin
Nagy vizein át. Végemben a kezdet.

DRY SALVAGES

(Dry Salvages - feltehetően *les trois sauvages*
volt eredetileg - kis sziklacsoporthoz, jelzőtűzzel,
az Anna-fok északkeleti partján, Massachusettsben)

I

Istenekről nem sokat tudok, de azt hiszem, hogy a folyó
Hatalmas, barna isten - mogorva, fékezetlen, hajthatatlan,
Türelmes bizonyos fokig - eleinte elismert határ volt,
A kereskedelem hasznos, de megbízhatatlan hordozója,
Aztán már csak nehézség, amivel szembenéznek a hídépítők.
A nehézség megoldva, a barna istent majdhogynem elfeledték
A városlakók - de ő azért kérlelhetetlen,
Évszakait és düheit őrzi, rombol és emlékeztet arra,
Amiről az emberek szívesen megfeledkeznének.

Nem tisztelik, nem engesztelik
A gépimádók, de ő csak vár és figyel és vár.
Üteme jelen volt a gyerekszobában,
Az áprilisi kisudvaron, a bálványfa sűrűjében,
Az őszi asztalon a fűtök illatában,
És az estéli körben a téli gázláng fénye alatt.

A folyó bennünk van, a tenger mind körülöttünk;
A tenger a föld szegélye, a gránit,
Ahová belenyúl, a fövény, ahová kiveti
A tengeri csillagot, a tarisznyarakot, a bálna gerincét;
A mocsarak, ahol felkínálja kíváncsi szemünknek
A gyöngédebb algákat s a virágférgek sokaságát,
Felveti, amit elvesztettünk, a széttépett kerítőhálót,
A szétment rákszitát, a tört evezőt
S idegen halottak holmiját. A tengernek sok a hangja,
Sok istene van és sok hangja.

Ott a só a vadrózsán
Meg a köd a fenyőkön.

Más és másféle hang
A tengerbögés meg a tengercsaholás,
Bár gyakorta együtt hallik; a kötélzetben a szűkülés,
Fenyégetése és beceszava a hullámnak, mely megtörik a vízen,
A távoli moraj a gránit fogak közt
S a jajongó riasztás a közelgő hegyfokról
Mind tengeri hang, meg a hazaútat jelző
Sziszegő bója meg a sirály;
S a néma köd szorítása alatt
Szól a harang,
Méri az időt, mely nem a mi időnk, kongatja nemsietősen

A guruló hullám, az időt,
Mely régibb, mint kronométerek ideje, régibb
Az időnél, melyet ébren heverve számlálnak a nők
Rettegő gonddal a jövőt latolva,
Míg igyekeznek fölfejtani, legombolyítani és kibogozni
S összeölteni újra a jövőt meg a múltat,
Éjfél és hajnal közt, mikor a múlt csupa csalatás,
A jövő jövőtlen, a reggeli várta előtt,
Mikor megáll az idő s az idő soha véget nem ér;
S a guruló hullám, amely van és volt a kezdettől fogva,
Zendíti
A harangot

II

Hol ér véget a hangtalan jajongás,
Az őszi hervadás, a néma virágenyészet,
A szíromhullatás, a mozdulatlan,
Hol ér véget a hajó lebegő roncsa,
A parti csont imája, a kiejthetetlen
Ima, mely válaszol a gyászos híradásnak?

Nincs vég, csak folytatás: a vonszolódás,
Órák, napok egymás után, az élet,
Az érzelemben érzelemapadtan
Olvadó évek, mikor már lerontva
Amiben bízni nem habozott a hit sem,
Mely éppen ezért megtagadja másnap.

És végső folytatásul a lemondás
A gögről s az erő fogytán a szégyenérzet,
A kötetlen áhitat, mely botrányt okoz abban
A léket kapott csónakban szorongva,
A néma figyelés félreismerhetetlen
Harangszavára az utolsó híradásnak.

Hol érnek véget a merészvitorlás
Halászok, akik nekivágnak a ködnek, a szélnek?
Az idő tenger nélkül elgondolhatatlan,
Vagy tenger, mely roncsokat ne sodorna,
Vagy jövő, mely a múlthoz nemkötötten
Rendeltetést nyerhet magának.

Úgy gondoljunk rájuk, mint akik bevonják,
Felvonják ezt-azt, míg az északkeleti szél a sekélyebb
Zátonyok fölött ólálkodik változatlan,
Vagy pénzt vesznek föl, míg a dokknál szárad a vitorla;
S ne úgy, mint akik dolgukvégezetlen
Térnek meg, ha már veszélyben halásznak.

Nem ér véget a szótalán jajongás,
Sem ahogy hervadó virágok elenyésznek.
A kínmozgás, a fájdalmatlan, mozdulatlan,
Tenger sodrása és benne a hajó roncsa,
Sem a csont imája a Halálhoz, istenéhez. Csak a majdnem kiejthetetlen
Imája az egy, Boldog Híradásnak.
Az ember azt hinné, ahogy öregszik,
Hogy a múltnak más a rendje, nem többé a merő egymásután,
Vagy akár fejlődés: ezt a részleges tévedést
A haladás felületes eszméi bátorítják,
S így a közszellemnek jó ürügy, ha megtagadja a múltat
A boldogság pillanatai - nem a jólesés, a siker,
A beteljesülés, biztonság, szeretet vagy akár egy jó ebéd
Érzése, hanem a hirtelen megvilágosodás -
Átéltük és nem tudtuk, mit jelent,
S ha jelentését megközelítjük, feltámasztjuk az élményt
Más alakban, túl minden jelentésen,
Mely a boldogsághoz tartozik. Már mondtam is,
Hogy az élmény, mely a jelentésben megújul,
Nem egyetlen élet élménye csak,
Hanem több nemzedéké - de közben ne felejtjük el
Azt, ami tán teljességgel kimondhatatlan:
A visszapillantást a feljegyzett történelem
Biztonsága mögé, a félpillantást visszavetve
Vállunk fölött az ősi rémület felé.
És ekkor felfedezzük, hogy a szenvedés pillanatai
(Hogy tévedés folytán-e, mivel
Nem azt reméltük, amit kellett volna, s nem attól féltünk, amitől kellett volna,
Ezt ne is kérdezzük) ugyancsak maradandóak,
Már amilyen maradandóság van az időben. Ezt inkább észrevesszük,
Ha másoké a szenvedés, de mi is majdnem megéljük,
S belebonyolódunk, mintsem ha sajátunk.
Mert saját múltunkat a cselekvés árjai borítják,
De a mások gyötrelme élmény marad,
Amit nem koptat, módosít utána a megszokás.
Az emberek változnak, mosolyognak, de a szenvedés megmarad.
Az idő rombol, az idő megőriz,
Mint a folyó, mely viszi a halott négereket, a teheneket, a tyúkketreceket,
A keserű almát s az almában a harapást.
Meg a kicsorbult szikla a szüntelen vizekben,
Hullámok locsolják, ködök takarják;
Szélcsöndes napon csak emlékmű, semmi más,
Hajózható időben tengeri bója,
Jelzi az utat, de sötét évszakban
Vagy váratlan viharban az, ami mindig is volt.

III

Tűnődöm néha, hogy erre gondolt-e Krisna -
Többek közt - vagy így is el lehet mondani ugyanazt:
Hogy a jövő elavult dal vagy királyrózsa vagy levendulaága
Az epedő megbánásnak azokért, akik még megbánni nem jöttek el,
Sárgult lapok közé préselt levendulaág a mindeddig felnyitatlan könyvben.
És a fölfelé út a lefelé út is, az odaút visszaút.
Nem tudsz a szemébe nézni, pedig ez aztán bizonyos,
Hogy az idő senkit se gyógyít, mert hol van már a beteg?
Mikor elindul a vonat s az utasok nekilátnak
A gyümölcsnek, a folyóiratoknak vagy az üzleti leveleknek
(S akik kikísérték őket, már elmentek a peronról),
Arcukon megkönnyebbülten lazul a gond
A százórás utazás álmos ütemébe.
Előre, utazók! nem a múltból menekültök
Egy másféle életbe vagy bármi jövőbe;
Nem ugyanazok vagytok, akik elhagyták a pályaudvart
Vagy akik megérkeznek bármiféle végállomásra,
Míg mögöttetek összesiklanak a szűkülő sinek;
És a dohogó óceánjáró fedélzetén,
Ha a táguló barázdára visszanéztek,
Ne gondoljátok: „vége a múltnak”,
Vagy hogy „előttünk áll a jövő”.
Ha leszáll az este, az antennában meg az árbocozatban
Dalol egy hang (ha nem is a fülnek,
Az idő morajló kagylójának, és nem is emberi nyelven):
„Előre, ti, akik azt hiszitek, utaztok;
Nem azok vagytok, akik látták a kikötőt
Hátrálni, sem azok, akik majd valahol kiszállnak.
Itt, az innenső meg a túlsó part között,
Míg az idő visszahúzódik, a jövőre
Meg a múltra egyforma pillantást vessetek.
E pillanatban, amely se tétlenség, se tett,
Ezt halljátok: »a létezés akármely szféráján
Az ember lelke figyelhet
A halál órájára« - ez az egyetlen cselekvés
(És a halál órája minden pillanat),
Amely gyümölcsöt hoz a mások életében:
És ne gondoljatok a cselekvés gyümölcseire.
Előre.
Ó utasok, ó tengerészek,
Ti, akik révbe értek, és ti, akiknek teste
Elszenvedi a tenger próbáját meg ítéletét
Vagy bármiféle végzetet, ez a ti igazi célotok.”
Imígyen Krisna, mint mikor Ardzsunát intette
A csatamezőn.
És semmi búcsú,
Csak előre, utasok.

IV

Mi Asszonyunk, akinek oltára hegyfokon áll,
Könyörögj a tengeren járókért, azokért,
Akik a halakkal foglalkoznak és
Akiknek törvényes kereskedés a dolguk
És azokért, akik vezetik őket.

És mondj el egy imát az asszonyok nevében,
Akik látták a férjüket, fiaikat
Tengerre szállni, és nem tértek vissza:
Figlia del tuo figlio,
Mennyei Királynője.
És könyörögj azokért is, akik hajókon jártak és
Útjuk a homokon ért véget, a tenger ajkai közt,
Vagy a sötétlő torokban, mely vissza nem veti őket,
Vagy bárhol, ahol nem éri el őket a tenger haragjának
Örök angyali üdvözlete.

V

Érintkezni a Marsszal, társalogni a szellemekkel,
Följegyezni a tengerikígyó természetét,
A horoszkóp, a madárjóslás, a kristálynézés,
Észrevenni a betegséget a kézjegyekben, kitalálni
az életrajzot a tenyérvonalakból,
Ujjakból a tragédiát, előjelekre vadászni
Varázslattal vagy tealevelekben, megfejtteni az elkerülhetetlent
Kártyavetéssel, pentagrammákkal bibelődni
Vagy barbiturálsavval, vagy kielemezni
A visszatérő képből az öntudat előtti rémületet -
Fürkészni az anyaméhben, a sírban, az álmokban: mindez a szokásos
Szórakozás meg narkotikum s a sajtó csemegéje,
És mindig is az lesz, némelyik éppen olyankor,
Ha bajban a nemzetek és nagy a szorongás
Akár Ázsia partjain, akár az Edgware Roadon.
Az emberi kíváncsiság múltat s jövőt kutat
S e dimenzión csüng. De megragadni
Az időnek meg az időtlennek
Metszőpontját: szentek foglalkozása -
Nem is foglalkozás: valami adatik és elfogadtatik
Egy életen át, mely csupa halál a szeretetben,
Önzetlenségben, önmegtagadásban, lángolásban.
De legtöbbször mást sem ismerünk, csak a magában álló
Pillanatot, mely az időben van és kívül az időn,
Az önkívület rohamát, mely elvész egy napsugárban,
A láthatatlan kakukkfűvet, a téli villámot,
Vagy a vízesést, vagy a zenét, mely oly mélyen hallatik,
Hogy nem is hallod, csak te vagy a zene,

Míg a zene tart. De mindez csak célzás és sejtés,
Célzásra sejtés felel; és a többi
Csak ima, engedelmesség, fegyelem, gondolat és cselekvés.
A félig sejtett célzás, a félig értett ajándék:

a Megtestesülés.

Itt a lét szféráinak
Lehetetlen egysége megvalósul,
Itt a múlt meg a jövő
Legyőzetik és kibékül,
Hol a tettben máskor az mozogna,
Ami csak mozgatódik,
Mert a mozgásnak nincs benne forrása semmi -
Hajtják a démoni, alvilági
Erők. És az igazi tett a szabadulás
A múlttól is, meg a jövőtől.
Legtöbben ezt a célt
Itt soha el nem érjük,
Kiket csak azért nem tudtak legyőzni,
Mert próbáltuk újra meg újra;
Mi örülhetünk, ha végül időbeli
Visszatérésünk táplálja majd
(Nem túl messze a tiszafától)
A lényegi talaj életét.

LITTLE GIDDING

I

Tavasza a tél közepén a sajátos évszak,
Örökös, bár alkonyattájt cseperészik,
Sarkvidék meg a trópusok között lebeg időtlen.
Mikor a kurta nappal a legragyogóbb, faggal és lánggal
A rövid napfény fellobbantja a jeget, a tavacskák, árkok tetején,
Szélsőséges hidegben, amely heve a szívnek,
És visszanyeri víztükörben
A szikrázást, mely vakít a kora délutánban.
S a rőzsetűznél vagy szenelőnél hevesebb izzás
Szítja a tompa szellemet: nem a szél, de a pünkösdi láng
Az év sötét idejében. Olvadás és dermedés között
A lélek nedvkeringése remeg. Se földszag,
Se bármi eleven szag. Ez a tavaszidő,
De nem az idő sorrendjében. Az élő sövényt most
Egy órára fehérbe vonja a hónap
Tünékeny virága, a nyárinál hirtelenebb
Virágzás, amely se bimbózik, se hervad,
Nem az élet szaporodása ez.
Hol a nyár, hol felfoghatatlan
Nullpontja a nyárnak?

Ha erre jönnél,
Azt az utat választva, melyet valószínűleg választanál,
Onnan, ahonnan elindulnál valószínűleg,
Ha erre jönnél, május idején, a sövényt megint
Fehérnek látnád, érzéki édességben.
És ugyanígy lenne a vándorút végén,
Ha éjszaka jönnél, mint bukott király,
Ha nappal jönnél, nem tudva miért jössz,
És ugyanígy lenne, ha letérve a göröngyös útról
Befordulnál a disznóól mögött az unalmas homlokzat és
A sírkő felé. S amiért jönni véltél,
Kagyló csak és a jelentés hüvelye,
Melyből a cél már csak akkor feslik ki, mikor beteljesül,
Ha egyáltalán. Vagy nem is volt célod,
Vagy a cél túl van a végponton, amelyet képzelte magadnak
S változik is a beteljesülésben. Más helyek is vannak,
Azok is a világ végpontjai, némelyik a tenger állkapcsa közt,
Vagy egy sötét tó fölött, egy sivatagban, egy városban -
De ez a legközelebbi, térben és időben,
Most és Angliában.

Ha erre jönnél,
Bármelyik utat választva, bárhonnan indulva,
Bármely időben, bármelyik évszakban,
Mindig ugyanígy lenne: fel kéne függesztened
Véleményt meg fogalmat. Nem azért vagy itt, hogy igazolj,
Okulj vagy kíváncsiságodat kielégítsd
Vagy hírt vigyél. Azért vagy itt, hogy letérdelj
Ott, ahol az imának érvénye volt. És több az ima,
Mint szavak rendje, mint az imádkozó szellem
Éber foglalatossága, az imádkozó hangnak szólalása.
És amire a holtaknak nem volt szavuk, amíg éltek,
El tudják mondani most, hogy halottak. A holtak közlési módja
A tűznyelveké, túltesz az élő beszéden.
Ez a metszőpontja az időtlen pillanatnak,
Anglia és a seholsem. A soha és a mindig.

II

Egy öregúr kabátján hamufolt,
Csak ez maradt: elhamvadt rózsa volt.
Por száll a levegőbe:
Egy történet, befejeződve.
Belehelt por: ez volt a ház,
A fal, az egér, a faberakás.
A reménnyel, a kétségbeeséssel
A levegő együtt vész el.

Árvíz meg aszály:
Szenvedi a szem meg a száj.
Holt víz és holt fővény:
Melyiké lesz a győzelem?
Kárvallott szorgalomra
Tátog a talaj kiperzselt jonha,
Röhög, de szomoruan:
A földnek vége van.

A víz meg a tűz tör elő,
Hol város volt, gaz és legelő.
A víz meg a tűz veti gúnynak
Megtagadott áldozatunkat.
Víz és tűz ereje ront már
Az elhagyott kórus, az oltár
Szétkorhadt alapzatára.
Ez a víz meg a tűz halála.

Hajnal előtt a bizonytalan órán,
A szűnhetetlen éjszaka végetájt,
Visszatérő végén a végtelennek,
Mikor a lángnyelvű sötét galamb már
A horizontja alatt hazaszállt,
S holt levelek zörögtek, mint a bádog

Az aszfalton, hol nem hangzott egyéb,
A három füstölgő körzet között
Valaki jött, megállt, majd nekilódult,
Mintha felém hajtatna fémlevélként
A városi virradat vad szelétől.
S míg földresütött szemébe szögeztem
A kihívó pillantást, mely az első
Idegent fürkészi, az oszló homályban
Felém villant egy holt mester, akit már
Ismertem, elfeledtem, felidéztem,
S volt egy, volt sok: napszíta, barna arcból
Jól ismert, de azonosíthatatlan,
Összetett, meghitt kísértet szeme.
Kettős szerepet adtam hát, kiáltva
És hallva is, hogy más kiált: „Te itt?”
Bár nem voltunk. Én ugyanaz maradtam,
Tudtam mégis, valaki más vagyok -
S ő még képződő arc, de a szó elég volt,
Nyomába hívni a felismerést.
S a közös szélnek dölten, idegenebbül,
Semhogy ne értsük egymást, összetartva
E sehol, sem előtte, sem utána
Találkozás metszőpont-idején
A járdát holt őrzőben tapodtuk.
Szóltam: „Könnyű a csoda, amit érzek,
De könnyűség terem csodát. Beszélj hát:
Tán érteni, emlékezni sem tudok már.”
S ő: „Mért ismétlem teóriámat
S gondolatomat, melyet elfeledtél?
Ez mind jó volt valamire s elég volt.
Magadét is, kérd hogy mások megbocsássák,
Mint én kérlek, hogy jót-rosszat bocsáss meg.
Megettük az elmúlt évszak gyümölcsét,
S üres vödört felrúg a jóllakott ló,
Tavalyi szó tavalyi nyelvbe illik
S a jövő évi szó új hangra vár.
De mint ahogy a nyugtot nem lelő
És vándor szellem könnyen közlekedhet
Az egymáshoz hasonult két világ közt,
Így lelek sosevélt szavakra, újra
Meglátni sosevélt utcák kövén,
Hogy testemet le hagytam messzi parton.
És mert a szó volt gondunk és a szó
Hajtott, a törzs nyelvét tisztába tenni,
És lélekben előre s hátra látni,
Fölfedem, mit hoz neked az öregkor,
Életed munkáját megkoronázni.
Előbb hunyó érzék varázstalan
Borongását, mely mást nem is ígér, csak

Árnyékgyümölcsök keserű semmiízét,
Hogy test és lélek kettéhullni kezd.
Majd tudva-tehetetlenül dühöngést
Emberi tébolyon s a szívbetépő
Nevetést azon, ami már nem mulattat.
S végül a kint: újra játszani
Mindent, amit tettél s éltél; a későn
Feltárult indítékok szégyenét,
S a tudást: mit tettél rosszul s rontva más is,
S hittél erénynek. Akkor a bolondok
Tetszése éget, s mocskol a dicsőség.
A csüggedt szellem rosszból rosszba romlik.
Ha nem újítja az a tisztító tűz,
Hol mértékre kell lépned, mintha táncban.”
Hajnal hasadt. A torzult utcasarkon
Magamra hagyott, ez volt búcsuja,
Aztán elmúlt a sziréna szavára.

III

Van három állapot, látszatra gyakorta hasonló,
Mégis merőben más, ugyanegy sövényen virágzik:
Ragaszkodás az énhez és dolgokhoz és személyekhez, eloldódás
Az éntől és dolgoktól és személyektől;
s növekedve közöttük, a közöny,
Hasonlít a másik kettőhöz, ahogy a halál hasonlít az élethez,
Lévén két lét között - virágtalanul
A csalán meg az árvacsalán közt. Az emlékezet haszna
A szabadulás - nem kevesebb szerelem, de kiterjedése
A szerelemnek a vágyakozáson túl, és így szabadulás
A jövőtől meg a múlttól is. Így a hazaszeretet azzal
Kezdődik, ha ragaszkodunk a saját tevékenységünk területéhez,
S oda jut, hogy e tevékenység már nem túl fontos minekünk sem,
Bár sose közömbös. A történelem lehet szolgaság,
A történelem lehet szabadság. Nézd, hogy tűnnek el
Az arcok és helyek, az énnel, amely tőle telhetőleg szerette őket,
És megújulnak és átlényegülnek egy más szövevényben.

A Bűn az Elkerülhetetlen,
De minden jóra fordul és
A dolgok minden módja jóra fordul.
Ha visszagondolok e helyre
S azokra, kik nem éppen példaképek,
Kikhez közvetlen kapcsolat se köt,
De vannak köztük különös szellemek,
S egy közös szellem érintette őket,
S egyesültek a harcban, mely elválasztotta őket;
Ha egy király estéjére gondolok,
S három férfira s másokra a vérpadon,
S néhányra, kik meghaltak elhagyottan,

Másféle, itt és idegenben,
S egyre, ki meghalt megvakulva, némán,
Miért is ünnepeljük a holtakat
Inkább, mintsem a most halókat?
Nem harang ez, mely visszafelé zeng,
Nem is ráolvasás
Felidézi egy Rózsa szellemét.
Nem szíthatunk fel régi pártviszályt,
Nem éleszthetjük fel a régi politikákat,
Nem szegődhetünk egy antik dob nyomába.
Ezek a férfiak meg akik szembeszegültek velük
És azok, akikkel ők szembeszegültek,
Elfogadták a csend nagy alkotmányát
S egyetlen pártba gyűltek össze.
A szerencsésektől bármit is örököltünk,
A legyőzöttektől is ránk maradt,
Amit ránk hagyhattak: ez az a jelkép,
Mely tökéletesült a halálban.
És minden jóra fordul és
A dolgok minden módja jóra fordul,
Ha megtisztul az indíték
Könyörgésünk talajában.

IV

Galamb leszáll, leget hasít
A félelmetes fényű tüsszel,
Melyből lángnyelvek hirdetik,
Hogy bűnt és tévelygést mi űz el.
Nincs más remény, csak ez segít -
Válassz: a máglya vagy a máglya -
A lángtól megválthat a lángja.

Ki gyötör így? A Szeretet.
Furcsa Név - ez fog kínba minket,
Mert az ő keze szövöti ezt
A tüztől tűrhetetlen inget.
Ne is reméld, hogy leveted -
Ha élsz, lélegzel, ez az ára:
A lángra juthatsz, vagy a lángra.

V

Amit kezdetnek mondunk, az sokszor a vég,
És véget vetni annyi, mint kezdetet kijelölni.
A vég az, ahonnan elindulunk. És minden fordulat
És mondat, ha sikerül (azaz minden szó otthonos benne,
Helyén van, hogy a többi támogatassa,
A szó, mely se kishitű, se kérkedő,
S közvetlenül érintkezik a régivel meg az újjal,

A hétköznapi szó, világos, de nem közönséges,
A szabatos szó, pontos, de nem pedáns,
Az összeillő házaspár tökéletes tánca),
Minden fordulat és minden mondat vég és kezdet,
Minden vers egy sírfelirat. És bármiféle cselekvés
Egy lépés a vérpad, a tűz felé, le a tenger torkába,
Vagy egy olvashatatlan kőhöz: és onnan indulunk el.
Halunk a halókkal:
Nézd, távoznak, és mi velük megyünk.
Megszületünk a halottakkal:
Nézd, visszatérnek és minket is magukkal hoznak.
A rózsza pillanata meg a tiszafa pillanata
Ugyanaddig tart. Egy nép, ha történelme nincs,
Nincs, ami megváltsa az időtől, mert a történelem időtlen
Pillanatok szövevénye. Így, míg a fény kihunyóban
Egy téli délutánon, egy elhagyott kápolnában
A történelem a most és Anglia.

E Szeretet vonzása és e Szólítás hangja.

És nem hagyhatjuk abba a kutatást
És az lesz kutatásunk vége,
Ha megérkezünk oda, ahonnan elindultunk
És először ismerjük fel azt a helyet.
Az ismeretlen, de emlékezetes kapun át,
Ha már az utolsó föld, ami felfedezhető,
Az lesz, ami volt, a kezdet;
A leghosszabb folyó forrásánál
A rejtett vízesés hangja
És a gyerekek az almafán,
Észrevétlenül, mert nem keressük,
De halljuk, alig halljuk őket, a csöndben
A tenger két hulláma közt.
Csak siessünk, itt, most, mindig -
A teljes egyszerűség állapota
(Ára nem kisebb mindenüknél)
És minden jóra fordul és
A dolgok minden módja jóra fordul,
Ha a lángnyelvek összehajlanak
A tűznyaláb koszorújában,
És egy lesz a tűz meg a rózsza.

.oOo.